

CONTRIBUȚII ARHEOLOGICE LA CUNOAȘTEREA CULTURII COȚOFENI. DESCOPERIRILE DE LA LEȘMIR *DEALUL LUI KUN* (JUD. SĂLAJ)

IOAN BEJINARIU*

b-ion1867@yahoo.com

ARCHAEOLOGICAL CONTRIBUTIONS TO KNOWLEDGE OF COȚOFENI CULTURE. THE FINDINGS FROM LEȘMIR *DEALUL LUI KUN* (SĂLAJ COUNTY)

ABSTRACT: During the years 2010–2011 there were preventive archaeological research in the village Leșmir (south-west of Sălaj county), in the point called „Dealul lui Kun / Kun Hill”. The investigated place was inhabited in three stages of copper age: at the earliest during the phase B of Tiszapolgár culture, followed by Bodroghkeresztúr culture and Coțofeni culture. Our paper concerns only to the findings belonging to Coțofeni culture. The archaeological research has established that in the time corresponding to Coțofeni settlement the extreme promontory was separated from the rest by a ditch and a palisade. The ditch was followed over a length of about 25 m from south-east to north-west. The

ditch has a maximum width of 3 m, tapering towards the bottom, and the maximum depth is about 2.50 m. No other complexes of this culture were discovered, because the top of archaeological deposits was destroyed. Only sherds were discovered, the majority in the bottom of the ditch. A massive polished stone ax probably belong to Coțofeni culture, too. Based on the ceramics, the Coțofeni habitation can be assigned to the IInd phase or of the beginning of IIIrd phase.

CUVINTE-CHEIE: nord-vestul României, cultura Coțofeni, așezări fortificate, ceramică.

LOCALIZAREA SITULUI ȘI ISTORICUL DESCOPERIRILOR

Localitatea Leșmir (com. Marca) se află la marginea sud-vestică a Sălajului, la limita de județ cu Bihorul, pe valea Barcăului (Pl. I/1). După ce scapă din defileul de la Marca, cursul Barcăului se îndreaptă spre nord-nord-est într-o zonă cu o luncă largă, față de care se ridică spre est culmea Dealurilor Șumalului, mult mai abruptă către lunca râului, decât pe versantul opus unde panta este mai domoală. Din această culme, pornesc din loc în loc pînteni care înaintează adânc spre zona de luncă. Un astfel de promontoriu este și cel numit „Dealul lui Kun” (ung. *Kúnhegy*), aflat la ieșirea din satul Leșmir, între cele două localități, la o distanță de cel puțin 1 km de Șumal¹. Promontoriul se termină într-un mamelon, ceva mai înalt (alt. max. 210 m) și mai amplu, cu pante abrupte pe trei dintre laturi (nord-vest-sud) (Pl. I/2). Actualmente râul Barcău curge la circa 1,2 km spre vest de deal, dar probabil în preistorie cursul de apă era mai apropiat.

Din zona celor două localități învecinate (Leșmir și Șumal) sunt menționate o serie de descoperiri de materiale arheologice. Printre cele mai vechi mențiuni sunt cele datorate lui Fetzner J. Ferencz, profesor

---

* Muzeul Județean de Istorie și Artă din Zalău.

¹ În mod eronat, în mai multe lucrări de specialitate situl arheologic de pe „Dealul lui Kuhn” este localizat în satul Șumal.

la Colegiul Minorit din Șimleu Silvaniei². Se menționează că este vorba despre unelte din piatră, piese din corn de cerb, vase întregi, dintre care unele cu picior. Totodată, autorul precizează că toate aceste descoperiri apar concentrate pe o suprafață de circa 25 m² în via lui Kún Sándor³. Informațiile sunt preluate și de către M. Roska în repertoriul întocmit în perioada interbelică⁴. Ulterior, materiale arheologice provenind de pe „Dealul lui Kun” ajung în colecția muzeului din Zaláu grație unor cercetări de teren ori prin achiziții sau donații de la persoane din zonă⁵.

DESCRIEREA DESCOPERIRILOR. 1. CONTEXTUL ARHEOLOGIC

Descoperirile arheologice care fac obiectul acestui studiu provin din cercetări cu caracter preventiv efectuate în două etape (2010–2011) în situl arheologic de pe „Dealul lui Kun”. Din varii motive, datorate beneficiarului investiției, din suprafața totală de circa 2500 m² cercetarea preventivă a vizat aproape 1000 m². În suprafața care a făcut obiectul cercetării am surprins urme de locuire din trei perioade ale eneoliticului. Cele mai vechi urme de locuire aparțin culturii Tiszapolgár, faza B⁶. Locuirea din această perioadă este urmată de cea aparținând culturii Bodrogkeresztúr, pentru ca ultima etapă de locuire documentată în suprafața cercetată, să aparțină culturii Coțofeni (Pl. II). Din păcate, datorită intervențiilor neavizate ale beneficiarului a fost afectat nivelul depunerilor arheologice din suprafața cercetată. Astfel, nivelul superior, cel aparținând locuirii Coțofeni a fost compromis practic în totalitate, iar într-o anumită măsură, această situație este valabilă și pentru cel al locuirii Bodrogkeresztúr.

Singurul complex arheologic de perioadă Coțofeni, care a scăpat relativ intact și din care provine de altfel majoritatea inventarului ceramic cu decor de acest tip este Cpx. 4. Este vorba despre un șanț, dispus aproximativ semicircular, ce a fost surprins pe un traseu de circa 25 m, de la sud-est spre nord-vest. Șanțul are o deschidere maximă la gură de 3 m, spre fund se îngustează, iar adâncimea maximă este de circa 2,50 m. Stratigrafic, se poate observa cum șanțul suprapune, pe alocuri, complexe mai vechi, ce aparțin nivelului de locuire Tiszapolgár. Acest aspect a putut fi surprins mai ales în suprafețele S2 – S4 (Pl. III–V). În profilul sudic al celor trei suprafețe se observă cum șanțul taie un strat cu chirpici între care se intercalează benzi negre de cărbune și cenușă. Masa de chirpici are o consistență maximă de 0,40 m, și se observă că spre est, către șanț, grosimea stratului cu chirpici scade. Pe alocuri, se observă că la baza acestei mase compacte de chirpici, apar lentile de lut, cu o grosime de 5–10 cm, probabil nivelul de amenajare a podelei construcției de la care a rămas masa de chirpici.

Pământul excavat din șanț trebuie să fi fost utilizat pentru înălțarea valului aferent acestuia. Resturile acestuia din urmă nu au putut fi evidențiate foarte bine, în primul rând datorită distrugerii părții superioare a depunerilor arheologice sau poate pentru că la un moment dat e posibil să fi fost nivelat. Există câteva indicii care sugerează că un asemenea element defensiv a existat. În profilul vestic al suprafeței S3, pe o lungime de circa 1,80 m, în partea superioară a stratului maroniu-deschis, cu aspect lutos, în care au apărut și fragmente Coțofeni alături de altele mai vechi, apare un nivel gros de chirpici, de 15–20 cm, care la bază are o lentilă de cenușă. Din păcate acest nivel nu a putut fi evidențiat mai departe, în paralel cu traseul șanțului. Alte indicii al existenței unei palisade aferente șanțului Coțofeni au fost surprinse în suprafețele S4 și S1. Se observă, mai ales în profilul sudic al S4 cum stratul gros de chirpici, cu lentile de cenușă și cărbune, reprezentând resturile construcției anterioare șanțului este străpuns de gropi de stâlp (Cpx. 4/2, 4/3, 4/4), respectiv de șanțul de amplasare a unei tălpi (Cpx. 4/1) lat de circa 0,50 m (Pl. VI). Atât acest șanț, cât și gropile de stâlp au o umplutură gri-cenușoasă, destul de afânată. Situația sugerează că

² Némethi 1999, 13.

³ Fetzner 1899, 260–261

⁴ Roska 1942, 249, nr. 75.

⁵ Lakó 1981, 72, nr. 83 menționează doar materialul Tisa II (Tiszapolgár);

⁶ Au fost publicate, dintre descoperirile acestei culturi, doar rezultatele analizei unui lot de semințe, foarte bine păstrate, descoperite în complexul Cpx.3 – Ciută-Bejinariu 2011, 101–108.

este vorba despre resturile incendiate ale palisadei de lemn, aferentă șanțului de apărare din perioada locuirii Coțofeni. Din păcate, observațiile asupra sistemului defensiv, atribuit locuirii de perioadă Coțofeni nu au putut fi verificate și mai departe, spre nord-vest, unde terenul mai înclinat a fost afectat atât de eroziunea din decursul timpului, dar și de nivelarea efectuată de beneficiar. În atribuirea șanțului (Cpx.4) perioadei locuirii Coțofeni, alături de observațiile stratigrafice menționate, relativ insuficiente și datorită nivelărilor neautorizate, un alt argument îl reprezintă observația că pe fundul șanțului, cele mai recente materiale ceramice care apar sunt cele cu decor Coțofeni. Alte complexe ale culturii Coțofeni nu au mai fost descoperite în suprafața cercetată, iar mai la vest de zona fortificației Coțofeni nu prea mai apar nici fragmente ceramice de această factură. În zona suprafețelor S7 – S8 stratul depunerilor arheologice a fost practic ras, păstrându-se doar complexele care se adâncesc în steril.

2. INVENTARUL ARHEOLOGIC

Dintre descoperirile Coțofeni apărute în suprafața care a făcut obiectul cercetărilor preventive, ceramica reprezintă categoria cea mai numeroasă. Ceramica Coțofeni din această așezare este lucrată, în general, din pastă omogenă, bogată în paiete de mică, în amestec cu cioburi pisate. Arderea este de bună calitate, în profunzimea secțiunii vaselor. În egală măsură sunt atât produse ceramice cu un colorit închis (negru-cenușiu) dar și cele cu aspect galben-cărămiziu. Puține fragmente ceramice provin de la vase de bună calitate, cu suprafața foarte bine lustruită. Din suprafața care a fost cercetată (circa 1000 m²) provin abia puțin peste 200 fragmente ceramice cu decor de tip Coțofeni, iar din această cantitate, cea mai mare parte a fost recoltată din complexul 4. Raritatea materialului ceramic Coțofeni se datorează însă, în primul rând, dislocării unui strat consistent de depuneri arheologice, astfel încât, alte complexe atribuite acestei culturi (cu excepția șanțului) să fie iremediabil distruse.

Ceramica descoperită se prezintă într-o stare extrem de fragmentară. Doar câteva vase au putut fi reconstituite parțial. A putut fi reconstituit integral profilul unei străchini (**tipul Ic** la Roman⁷), cu partea inferioară tronconică, reprezentând 2/3 din înălțimea vasului. „Etajul” superior este ușor înclinat spre exterior, iar diametrul maxim al vasului este la deschidere. Fundul vasului este drept. Dimensiuni: înălțimea = 16 cm, d = 24 cm (Pl. VIII/4). Au mai putut fi identificate fragmente ce provin de la vase pânțecoase, cu marginea lățită spre interior (Pl. X/7, **tipul II a2** Roman) sau dreaptă (pl. VII/6). Un alt fragment provine de la o strachină / castron, cu buza îngroșată, umărul ușor rotunjit, puțin înaltă (Pl. IX/5, **tipul II** Roman), iar un altul de la un vas, de un tip greu de determinat, cu marginea modelată cu lobi (Pl. X/3).

Fragmentele ceramice descoperite au fost decorate în cea mai mare parte prin intermediul *inciziilor*. Este vorba mai ales despre incizii late de până la 2 mm, iar mai rar apar și incizii superficiale. Inciziile grupate, dispuse paralel, în diverse registre, întruchipează așa numite triunghiuri „îngropate” (Pl. VII/4, VIII/4), un ornament cu o răspândire generală⁸, ce se regăsește pe produse ceramice din toată perioada de evoluție a culturii⁹. Ornamentul în forma „scheletului de pește” este realizat din incizii scurte și apare pe câteva fragmente ceramice, dispus într-un singur registru, pe orizontală (Pl. XIII/1–2). Este un alt motiv Coțofeni, foarte des întâlnit¹⁰ pe vastul areal pe care au fost documentate descoperirile acestei culturi, pe parcursul întregii sale etape de evoluție. Pe unele fragmente ceramice apar benzi liniare, umplute cu incizii oblice („*hașuri*”) dispuse fie vertical, cu spații libere între ele (Pl. XI/3,6), fie unghiular (Pl. XII/2). Primul tip de ornament se întâlnește ca și element decorativ pe întreaga perioadă a evoluției culturii¹¹, în schimb benzile hașurate, mai înguste sau mai late, dispuse unghiular sunt caracteristice fazei a doua a culturii de

⁷ Roman 1976, 20, pl. 12/23.

⁸ Roman *op.cit.*, 26.

⁹ Ciugudean 2000, 27; Bejinariu 2005, 54, pl. IV/1,VI/5.

¹⁰ Roman *op. cit.*, 27.

¹¹ *Idem op. cit.*, pl. 61/12, 82/12, etc.

pe teritoriul Transilvaniei.¹² Pe un fragment ceramic apare o bandă orizontală, umplută cu incizii verticale, mărginite la partea superioară de un registru de incizii scurte oblice (Pl. XII/9). Și acest motiv decorativ se întâlnește pe produse ale ceramicii fazei II a culturii Coțofeni din Transilvania.¹³ Apar și ornamente realizate prin incizii oblice scurte, sau în unele cazuri poate impresiuni, dispuse în șiruri verticale sau oblice. Uneori aceste incizii scurte sunt dispuse de-a lungul unei linii directe (Pl. XI/2). Sunt des întâlnite în așezări ale fazei a II a culturii din Transilvania: Cicău, Sântimbru, Aiud¹⁴, Tg. Mureș-Cetate¹⁵, Florești-Polus¹⁶. Inciziile scurte, dispuse în benzi orizontale, suprapuse, ce apar sub buza unor vase (Pl. XII/3, XIII/6) sunt un element decorativ întâlnit din etapa timpurie, până în cele mai târzii ale acestei culturi. Ornamentele în relief apar fie sub forma unor brăuri orizontale reliefate, plasate sub marginea vaselor¹⁷, uneori cu mici alveole (Pl. XII/4) sau cu alveole rotunde legate între ele (Pl. X/7). Mai apar mici proeminențe – apucători, uneori crestate, dispuse la partea superioară a unor recipiente (Pl. XI/1). Menționăm și crestele scurte reliefate, dispuse de obicei vertical, în grupuri de câte două sau trei¹⁸ (Pl. IX/5) uneori împodobite și ele cu creștături scurte. Tot în această categorie includem proeminențele ovale, bine reliefate, dispuse unul lângă altul pe buza unui vas (Pl. VII/1). Nu puține sunt cazurile în care marginea vaselor, ușor îngroșată este decorată și ea cu creștături sau mici alveole (Pl. X/3–5). Cel mai adesea, cele trei tehnici de ornamentare se asociază pe același recipient și formează diferite motive decorative. Pe un singur fragment, apărut tot în șanțul de apărare (Cpx. 4) apare un decor realizat în tehnica „împunsăturilor succesive”, prin intermediul cărora sunt redată linii care se întâlnesc aidoma unor unghiuri (Pl. XIII/4). Decorul realizat în această tehnică se regăsește masiv pe produse ceramice ale fazei Coțofeni III, mai ales din Transilvania și Banat, dar, după unele opinii, își face apariția încă în unele așezări atribuite finalului fazei anterioare¹⁹. Ornamentul de pe fragmentul menționat este realizat într-o manieră îngrijită, cu un vârf fin, iar împunsăturile sunt apropiat dispuse.

Din nivelul de umplere a șanțului (Cpx. 4) a apărut, în asociere cu ceramică Coțofeni, un topor masiv, din piatră șlefuită, cu orificiu de fixare. Piesa la care ne referim a fost confecționată dintr-o rocă dură, de culoare cenușiu – închis. Lama este prelungită, cu tăișul arcuit, iar orificiul este plasat spre ceafa ușor bombată. Se observă urme de folosire în zona cefei. Dimensiuni: lungimea – 19,7 cm; grosimea variază între 5,1 și 6,7 cm; greutatea – 1,690 kg. Diametrul orificiului de fixare este de 2,3 cm (Pl. XIV/1). Această piesă poate fi atribuită, ipotetic, perioadei locuirii Coțofeni²⁰ a sitului de pe „Dealul lui Kun”, dar nu excludem nici posibilitatea de a se afla în legătură cu etapele de locuire anterioare.

3. DATArea DESCOPERIRILOR COȚOFENI

Așa cum precizam anterior, cantitatea de ceramică Coțofeni ce provine din săpătura preventivă de pe „Dealul lui Kun” nu este foarte mare. Contextul descoperirilor nu a permis decât reconstituirea, și aceea parțială, a unor puține forme. În privința decorului, remarcăm prezența unor motive care se întâlnesc pe ceramica fazei a II a culturii Coțofeni din Transilvania. Este vorba despre benzile umplute cu hașuri, dispuse unghiular, precum și benzile orizontale, umplute cu incizii verticale sau inciziile scurte dispuse de-a lungul unei linii directe. Așa cum precizam a fost descoperit un singur fragment decorat în tehnica împunsăturilor succesive (*Furchenstich*), provenit din complexul Cpx.4 (șanțul de apărare). Atât P. I. Roman, cât și H.

¹² Kalmar 1983, 63, pl. VIII; Ciugudean *op. cit.*, 48.

¹³ *Ibidem*.

¹⁴ *Idem, op. cit.*, pl. 49/3, 55/7, 57/1–4.

¹⁵ Molnár – Petică 2001, pl. X/5,8, XI/1.

¹⁶ Gogăltan – Molnár-Kovács 2009, pl. XXVI/8; XXXVI/6.

¹⁷ Lipovan 1990–1993, pl. I/13.

¹⁸ Kalmar – Pop 1988, fig. 3/10, 12–13; Marinescu 1994, pl. XVIII/2, XIX/3.

¹⁹ Roman *op. cit.*, 42–47; Ciută – Gligor 1999, 62, pl. IX/4,6; Ciugudean *op. cit.*, 49–51.

²⁰ Topoare masive, similare celui descoperit în stațiunea arheologică de la Leșmir se cunosc în mediul Coțofeni: Roman *op. cit.*, pl. 9/2, 10/3; Lazăr 1980, 21; Ciugudean *op. cit.*, 31, pl. 120/10–11.

Ciugudean sunt de acord că această tehnică decorativă începe să se fie utilizată în cadrul ceramicii încă din așezări ale fazei Coțofeni II²¹, spre finalul acestei faze, ca și procedeu subordonat încrustației. Remarcăm însă că în estul Serbiei, în zona de contact nemijlocit a comunităților Coțofeni cu cele de tip Kostolac, decorul realizat în tehnica împunsăturilor succesive apare abia în faza Coțofeni III alături de alte elemente decorative preluate din decorul de tip Kostolac²². Ca atare luăm în considerare o plasare a descoperirilor Coțofeni de la Leșmir „Dealul lui Kun” la începutul etapei Coțofeni III.

În urmă cu aproape un deceniu, publicam un studiu referitor la descoperirile Coțofeni de la Giurtelecu Șimleului, „Coasta lui Damian”, iar în acest context analizam ansamblul descoperirilor de acest tip din Sălaj.²³ În zona depresionară creată de cursul superior al Barcăului, în sud-vestul Sălajului, descoperirile culturii Coțofeni sunt bine atestate, prin cel puțin 20 de puncte cu descoperiri (inclusiv cel de față) începând cu prima fază (Valcău de Jos „Biserica greco-catolică”) și până în faza târzie. Stațiunea de la Leșmir, „Dealul lui Kun” este însă singura mai amplu cercetată, deși, din păcate, nivelul de locuire Coțofeni a fost în mare parte distrus. Cu ocazia unor cercetări preventive, în zona învecinată acestei stațiuni au fost descoperite dovezi de locuire Coțofeni în localitățile Porț, în punctele „Corău”²⁴ și „Paliș”²⁵. O altă stațiune, atribuită fazei Coțofeni II este cea de la Șumal „Dealul Șumalului”²⁶. De la Marca, É. Lakó menționează, citând surse mai vechi, materiale Coțofeni (?) descoperite într-o peșteră din punctul „Cetate”²⁷. Din apropiere, de pe malul stâng al Barcăului sunt menționate descoperiri Coțofeni I la Suplacu de Barcău (j. BH)²⁸. Poate fi vorba despre așezarea din punctul „Dealul Roș” unde au fost cercetate parțial, în anul 2012 două complexe atribuite primei faze a culturii²⁹. Un alt complex (groapă) cu inventar ceramic Coțofeni a fost descoperit cu ocazia cercetărilor preventive de la Suplacu de Barcău „Lapiș 2”³⁰. În aval de această zonă, pe valea Barcăului sunt menționate descoperiri Coțofeni la Poiana (j. BH)³¹. De la Fegernic (j. BH), provin materiale Coțofeni apărute însă în contexte arheologice atribuite culturii Baden.³²

Șanțul de apărare surprins în cercetarea preventivă de pe „Dealul lui Kun” poate fi atribuit, pe baza indicilor menționate perioadei locuirii Coțofeni. Ca și amenajare suplimentară șanțul trebuie să fi fost dotat cu un val și palisadă aferentă. Urme ale acestei ultime amenajări au fost surprinse pe o porțiune restrânsă a zonei investigate. Deși așezarea era apărată natural, grație pantelor abrupte de pe trei dintre laturi, comunitatea Coțofeni a separat extremitatea vestică de restul promontoriului printr-un obstacol suplimentar, menit să bareze accesul dinspre răsărit. Nu știm dacă a existat o locuire Coțofeni *extravallum*, spre est sau dacă aceasta s-a concentrat doar pe o suprafață redusă, însă protejată de amenajările defensive. Extremitatea promontoriului, delimitată de șanțul de apărare are o suprafață de cel mult 0,3 ha. Pe panta nordică a dealului, către Șumal se observă cel puțin două terase, nu foarte întinse care se succed. În lipsa unor săpături nu putem ști dacă sunt terasări naturale sau au fost amenajate de către comunitățile ce au locuit zona cercetată.

Se cunosc numeroase stațiuni Coțofeni amplasate în asemenea poziții, pe boturi de deal, apărate natural, mai ales grație pantelor greu accesibile. Menționăm din zona Sălajului pe cele de la Giurtelecu Șimleului „Coasta lui Damian”, Meseșeni de Sus „Osoiu Măcăului” și Agrij „La piatră”³³, iar din apropiere,

²¹ Roman *op. cit.*, 40–41; Ciugudean *op. cit.*, 49.

²² Spasić 2010, 161.

²³ Bejinariu *op. cit.*, 51–93.

²⁴ Matei et alii 2003, 248; Băcuet-Crișan S. et alii 2012, 246.

²⁵ Pop et alii 2007, 284.

²⁶ Lakó *op. cit.*, 72, pl. 21/4–8.

²⁷ *Idem op. cit.*, 58, nr. 50.

²⁸ Roman *op. cit.*, 85; Ciugudean *op. cit.*, 81.

²⁹ Fazecaș et alii 2013, 182–183.

³⁰ Material inedit.

³¹ Crișan et alii 2005, 283.

³² Ignat 1981, 121–129.

³³ Bejinariu *op. cit.*, 59.

din partea Bihorului, stațiunea de la Tășad „Cetățaua”³⁴ sau pe cele din zona Codru (j. MM) de la Oarța de Sus, punctul „Măgura”³⁵ și „Oul Făgetului”³⁶. Toate sunt amplasate în locuri greu accesibile, iar unele, la fel ca și stațiunea de la Leșmir, pe mameloane aflate la capătul unor promontorii. La Giurtelecu Șimleului cercetările au evidențiat că amenajările defensive descoperite aparțin unei perioade mai recente decât cea corespunzătoare prezenței comunității Coțofeni. În celelalte două cazuri, de pe cuprinsul Sălajului poate fi sesizată foarte bine, la suprafața terenului separarea extremității promontoriului prin intermediul unui șanț. În lipsa cercetărilor arheologice însă, nu putem atribui aceste amenajări perioadei locuirii Coțofeni, mai ales că ceramica descoperită la suprafață trădează și prezențe umane ulterioare. Încadrarea, în lipsa unor săpături arheologice, doar pe baza materialului arheologic provenit din periegeze, a unor stațiuni Coțofeni aflate în locuri apărate natural, în categoria așezărilor presupus fortificate, chiar dacă la suprafață se observă indicii ale unor amenajări defensive poate fi riscantă, mai ales atunci când există indicii ceramice și din alte epoci³⁷.

Cele trei așezări din Sălaj menționate mai sus se află toate în zona înaltă și aparțin etapelor târzii ale culturii Coțofeni. Acest fenomen, al încorporării în aria locuită a acestei culturi a etajelor înalte de altitudine este perfect sesizat mai ales în zona Transilvaniei, îndeosebi începând cu faza a III-a³⁸ și este pus în legătură cu anumite modificări structurale ale economiei de subzistență și anume cu amplificarea creșterii animalelor³⁹ în sistem transhumant⁴⁰. În această optică, probabil că unele dintre aceste stațiuni erau utilizate doar sezonier, însă pe parcursul unor perioade îndelungate de timp, ceea ce a permis acumularea consistentă a depunerilor arheologice. Fortificarea unora dintre aceste stațiuni conferea siguranță în plus poziției apărate natural, dar probabil era în măsură și să sublinieze prestigiul comunității, nu doar prin amplasarea așezării în locuri cu puternic impact vizual, cum sunt boturile de deal. Existența unor stațiuni arheologice fortificate, aparținând culturii Coțofeni este presupusă de către P. I. Roman,⁴¹ dar și de alți cercetători care au studiat tangențial sau în profunzime fenomenul Coțofeni⁴². Probabil, unele dintre aceste așezări, amplasate în locuri dominante au ocupat o poziție importantă în ierarhia habitatului purtătorilor acestei culturi dintr-o anumită microregiune⁴³. Din păcate, informația în acest sens, furnizată de cercetările arheologice este extrem de precară pentru zona Marca (Sălaj) – Suplacu de Barcău (Bihor).

BIBLIOGRAFIE

Băcuet-Crișan et alii 2012	S. Băcuet-Crișan, I. Bejinariu, D. Culic, D. Băcuet-Crișan, H. Pop, Șantierul arheologic Poș, com. Marca, jud. Sălaj. Punct: Corău, în M. V. Angelescu (ed.) Cronica Cercetărilor Arheologice din România. Campania 2011 , Institutul Național al Patrimoniului 2012, 245–247.
Bejinariu 2005	I. Bejinariu, <i>Cercetările arheologice de la Giurtelecu Șimleului – "Coasta lui Damian" (III). Descoperirile culturii Coțofeni</i> , în SARGETIA , XXXIII, 2005, 51–93.
Bindea 2005	D. Bindea, <i>Fauna culturii Coțofeni din Transilvania</i> , în MARMATIA , 8/1, 2005, 57–70.
Ciugudean 2000	H. Ciugudean, Eneoliticul final în Transilvania și Banat: cultura Coțofeni , Bibliotheca Historica et Archaeologica Banatica, Timișoara 2000.
Crișan et alii 2005	I. Crișan, G. Fazecaș, C. Ghemiș, R. Arcuș, A. Costescu, B. Bobână, A. Iles, I. Muțiu, V. Sava, <i>Șantierul arheologic Poiana, com. Tăuteu, jud. Bihor. Punct: La Pădure</i> , în M. V. Angelescu, I. Oberländer-Târnoaveanu, F. Vasilescu (ed.) Cronica Cercetărilor Arheologice din România. Campania 2004 , cIMEC – Institutul de Memorie Culturală 2005, 283–284.

³⁴ Popa – Fazecaș 2013, 47.

³⁵ Pop 2000, 73–84.

³⁶ Kacsó 2004, 29–37; *Idem* 2011, 415–416.

³⁷ Marinescu *op.cit.*, 9–20.

³⁸ Ciugudean *op.cit.* 16.

³⁹ Bindea 2005, 57–67.

⁴⁰ Ciugudean *op. cit.*, 49.

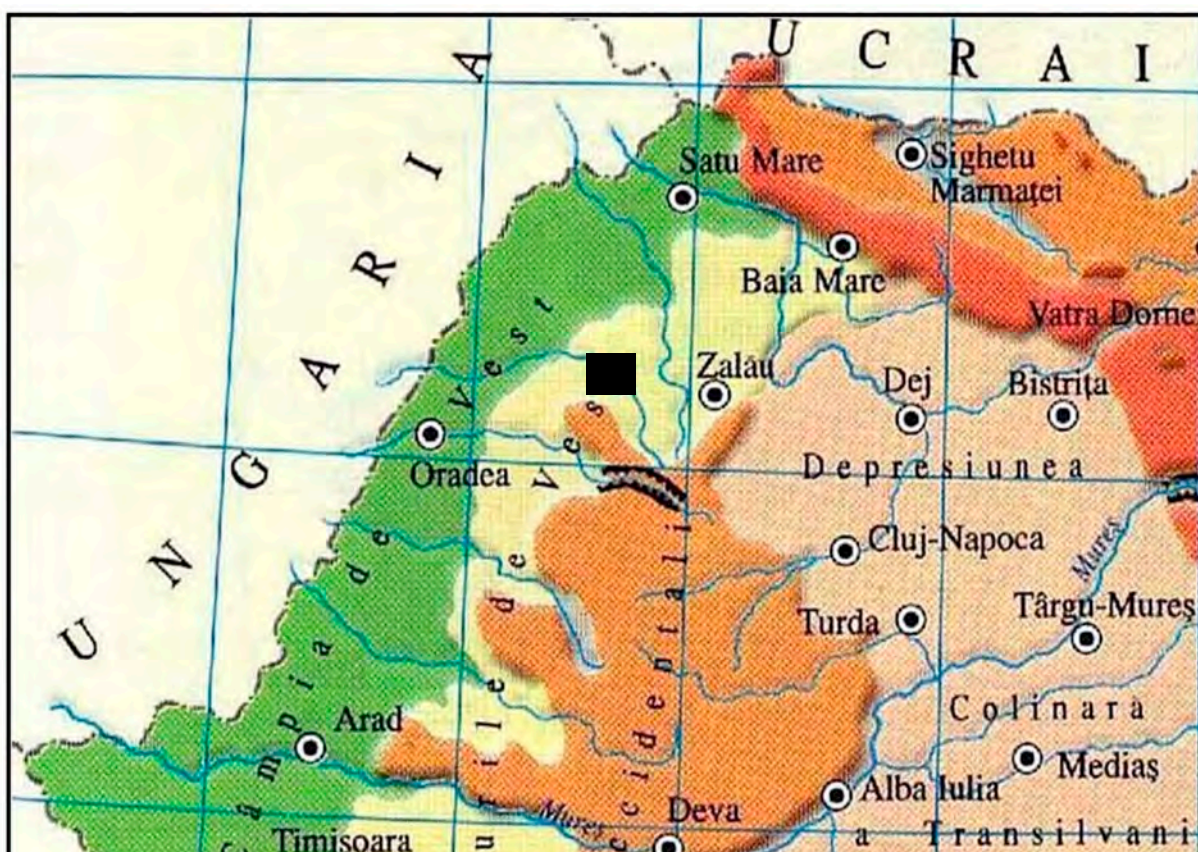
⁴¹ Roman *op. cit.*, 14.

⁴² Winkler – Takács 1981, 324; Lazăr *op. cit.*, 11; Popa 1995, 37; Gogâltan et alii 2004, 69, pl. I, etc.

⁴³ Rîșcuța – Țuțuianu 2003, 64–65.

- Ciută B. – Bejinariu 2011 E.B. Ciută, I. Bejinariu, *Un complex cu depunere rituală aparținând culturii Tiszapolgár descoperit la Leșmir – Dealul lui Kuhn / Kunhhégy*, în **TERRA SEBVS. Acta Mvsei Sabesiensis**, 3, 2011, 101–108.
- Ciută M. – Gligor 1999 M. Ciută, M. Gligor, *O descoperire aparținând culturii Coțofeni în situl arheologic de la Limba – În Coastă (jud. Alba)*, **APVLUM**, XXXVI, 1999, 58–80.
- Fazecaș et alii 2013 G. T. Fazecaș, D. Marta, A.L. Ignat, M.A. Lie, Șantierul arheologic Suplacu de Barcău, com. Suplacu de Barcău, jud. Bihor. *Punct: Dealul Roșu*, în R. Iosipescu, D. Mihai. R. Șerban (red.) **Cronica Cercetărilor Arheologice din România. Campania 2012**, Institutul Național al Patrimoniului 2013, 182–183.
- Fetzer 1899 J. F. Fetzer, *Szilágysági leletekről*, în **AE**, 19, 1899, 260–264.
- Gogâltan et alii 2004 F. Gogâltan, I. Al. Aldea, A. Ursuțiu, *Raport preliminar asupra investigațiilor arheologice de la Gligorești – „Holoame”, com. Luna, jud. Cluj (1994–1996)*, în **APVLUM**, XLI, 2004, 61–101.
- Gogâltan – Molnár-Kovács 2009 F. Gogâltan, Zs. Molnár-Kovács, *Locuirea Coțofeni*, în S. Mustață, F. Gogâltan, S. Cociș, A. Ursuțiu (ed.) **Cercetări arheologice preventive la Florești – Polus Center, jud. Cluj (2007)**, Cluj Napoca 2009, 27–202.
- Ignat 1981 D. Ignat, *Așezarea aparținând culturii Baden de la Fegernic (jud. Bihor)*, în **Acta MP**, V, 1981, 121–123.
- Kacsó 2004 C. Kacsó, *Descoperiri Coțofeni la Oarța de Sus – Oul Făgetului*, în **Revista Bistriței**, XVIII, 2004, 29–37.
- Kacsó 2011 C. Kacsó, **Repertoriul arheologic al județului Maramureș**, volumul I, Baia Mare 2011.
- Kalmar 1983 Z. Kalmar, *Descoperiri Coțofeni în bazinul someșan (Someșuri, Crasna, Almaș)*, în **Acta MP**, VII, 1983, 61–68.
- Kalmar – Pop 1988 Z. Kalmar, P. Pop, *Descoperiri arheologice în comuna Agrij*, în **Acta MP**, XII, 1988, 71–83.
- Lakó 1981 É. Lakó, *Repertoriul topografic al epocii pietrei și a perioadei de tranziție spre epoca bronzului în județul Sălaj*, în **Acta MP**, V, 1981, 37–119.
- Lazăr 1980 V. Lazăr, *Așezări de înălțime cu terase Coțofeni în Transilvania (III). A. Considerații cu privire la aceste așezări și inventarul lor*, în **MARISIA**, X, 1980, 12–30.
- Lipovan 1990–1993 I.T. Lipovan, *Așezările purtătorilor culturii Coțofeni din bazinul Ampoiului (III)*, în **APVLUM**, XXVII–XXX, 1990–1993, 105–115.
- Marinescu 1994 Gh. Marinescu, *Cercetări și descoperiri arheologice aparținând Bronzului Timpuriu (Cultura Coțofeni) în nord-estul Transilvaniei*, în **Revista Bistriței**, VIII, 1994, 9–20.
- Matei et alii 2003 A. V. Matei, I. Bejinariu, S. Băcuet-Crișan, D. Gh. Tamba, D. Băcuet-Crișan, D. Sana, *Porț, com. Marca, jud. Sălaj. Punct: Corău*, în M. V. Angelescu, C. Borș, F. Vasilescu (ed.) **Cronica Cercetărilor Arheologice din România. Campania 2002**, cIMeC – Institutul de Memorie Culturală, 2003, 246–248.
- Molnár – Petică 2001 Zs. Molnár, M. Petică, *Așezarea preistorică de la Târgu Mureș „Cetate” - II*, în **Revista Bistriței**, XV, 2001, 7–20.
- Németi 1999 J. Németi, **Repertoriul arheologic al zonei Careiului**, Bibliotheca Thracologica, XXVIII, București 1999.
- Pop 2000 D. Pop, *Die Coțofeni Siedlung von Oarța de Sus „Măgura”* în **ANGUSTIA**, 5, 2000, 73–84.
- Pop et alii 2007 H. Pop, A.V. Matei, I. Bejinariu, D. Băcuet-Crișan, *Porț, com. Marca, jud. Sălaj. Punct: Paliș*, în M. V. Angelescu, F. Vasilescu (ed.) **Cronica Cercetărilor Arheologice din România. Campania 2006**, cIMeC – Institutul de Memorie Culturală, 2007, 276–285.
- Popa 1995 C.I. Popa, *Contribuții la cunoașterea perioadei de tranziție de la eneolitic la epoca bronzului pe Valea Cugirului*, în **APVLUM**, XXXII, 1995, 33–58.
- Popa – Fazecaș 2013 C.I. Popa, G. T. Fazecaș, *Contribuții la cunoașterea etapei finale a culturii Coțofeni în Crișana. Așezarea de la Tășad (jud. Bihor)*, în **APVLUM**, L, 2013, 47–85.
- Rișcuța – Țuțuianu 2003 N. C. Rișcuța, *Câteva considerații privind habitatul, arhitectura și designul interior la comunitățile Coțofeni*, în **SARGETIA**, XXXI, 2003, 61–68.
- Roman 1976 P.I. Roman, **Cultura Coțofeni**, Biblioteca de Arheologie, XXVI, București 1976.
- Roska 1942 M. Roska, **Erdély régészeti repertórium. I Őskor**, Thesaurus Antiquitatum Transilvanicarum, I, Praehistorica, Kolossvár / Cluj 1942.
- Spasić 2010 M. Spasić, *Coțofeni communities at their southwestern frontier and their relationship with Kostolac population in Serbia*, în **Dacia N.S.**, LIV, 2010, 157–175.
- Winkler – Takács 1981 J. Winkler, M. Takács, *Săpăturile arheologice de la Cicău – așezarea Coțofeni*, în **Acta MN**, XVIII, 1981, 321–340.

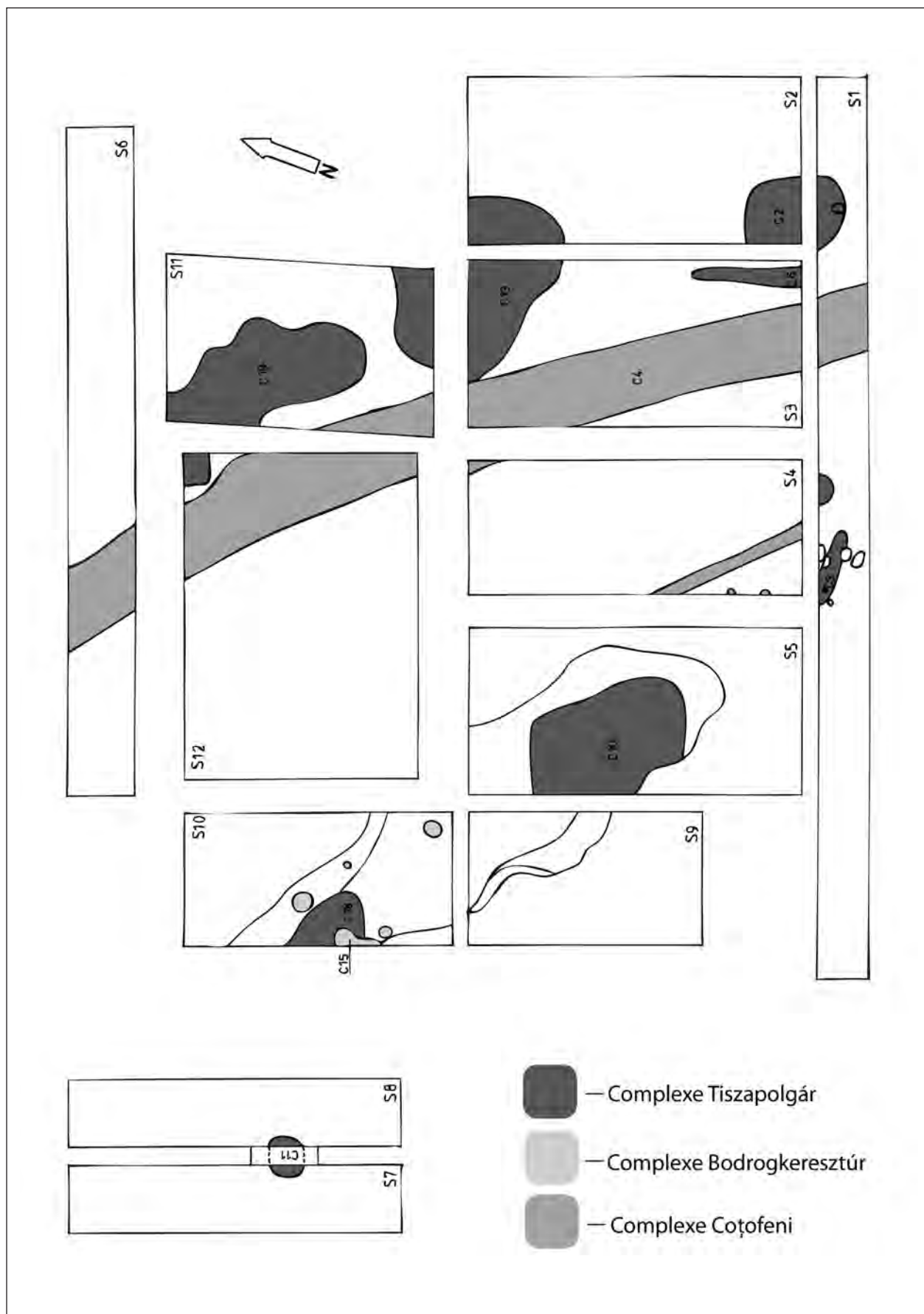
1

2

Planșa I. Amplasarea localității Leșmir (1); Amplasarea Dealului lui Kun și perimetrul cercetat (2).
Plate I. Leșmir village location on Romania' map (1); Kun's Hill location and investigated area (2).

Planșa II. Planul general al săpăturii.
Plate II. General plan of excavation.

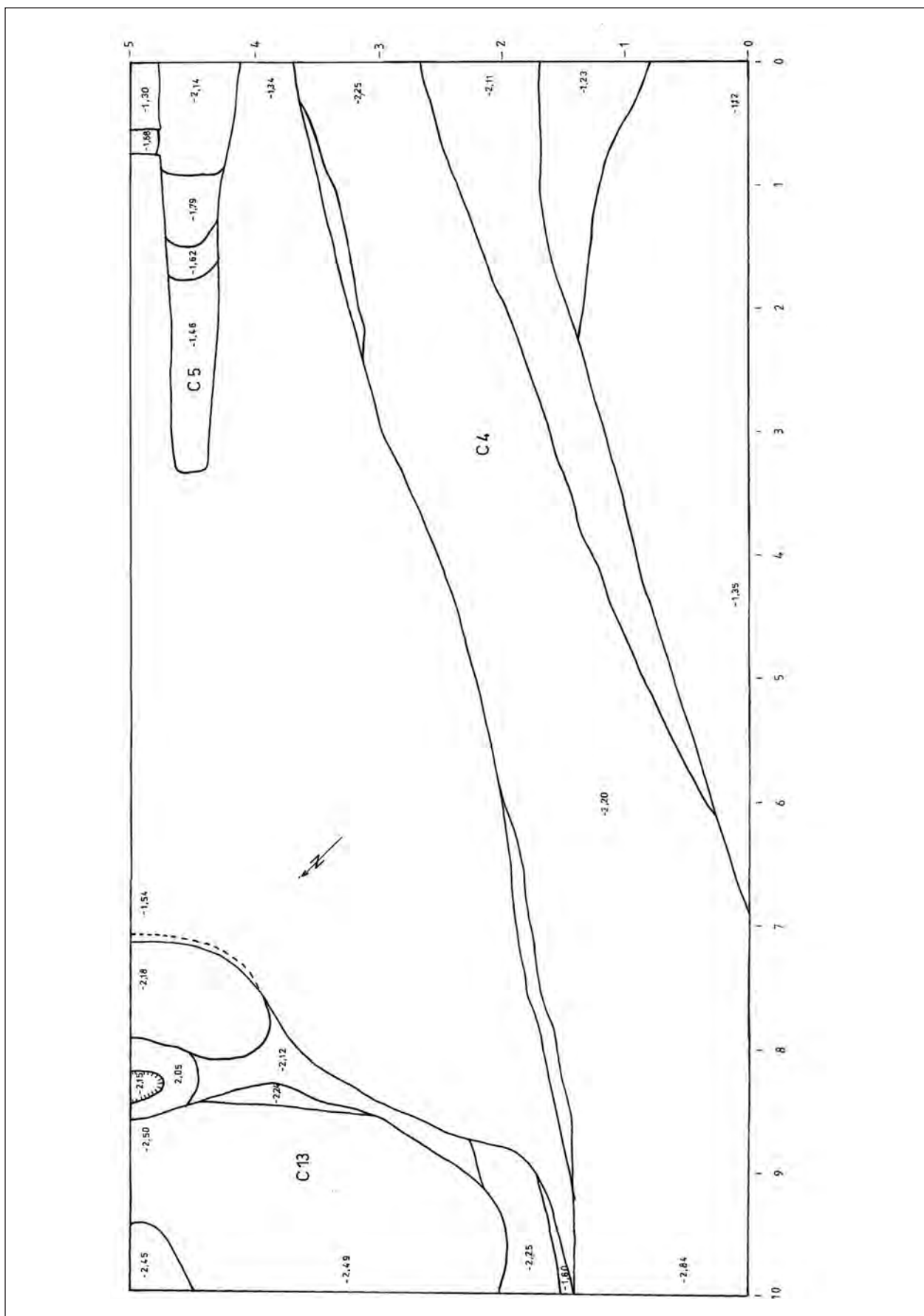

1

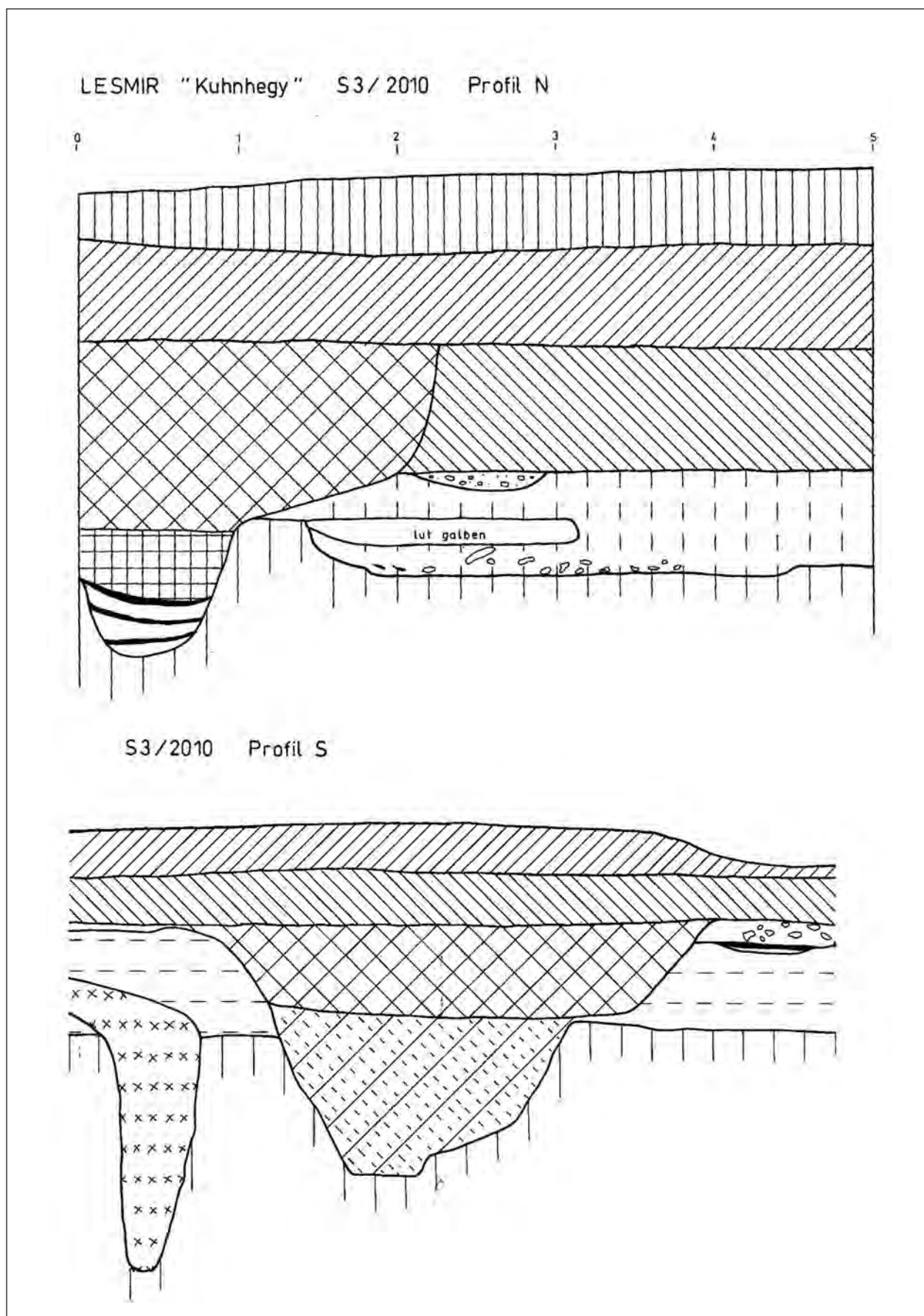
2

Planșa III. Complexul 4 (șanțul Coțofeni) la conturare (1) și golire (2).
Plate III. Feature 4 (Coțofeni ditch) contour image (1) and emptying (2).

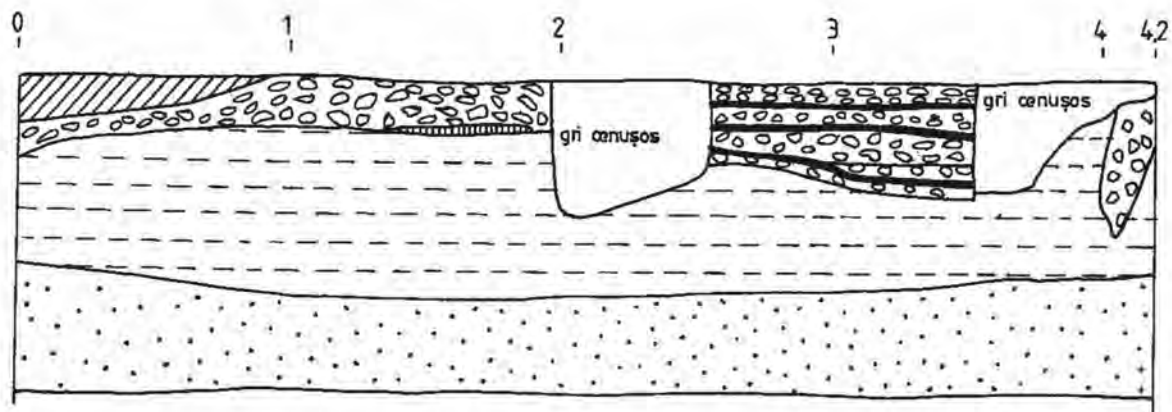
Planșa IV. Suprafața S3-plan.
Plate IV. S 3 surface – plan.

Planşa V. Complexul 4 (şanţul Coţofeni) – profile.
Plate V. Feature 4 (Coţofeni ditch) – profiles.

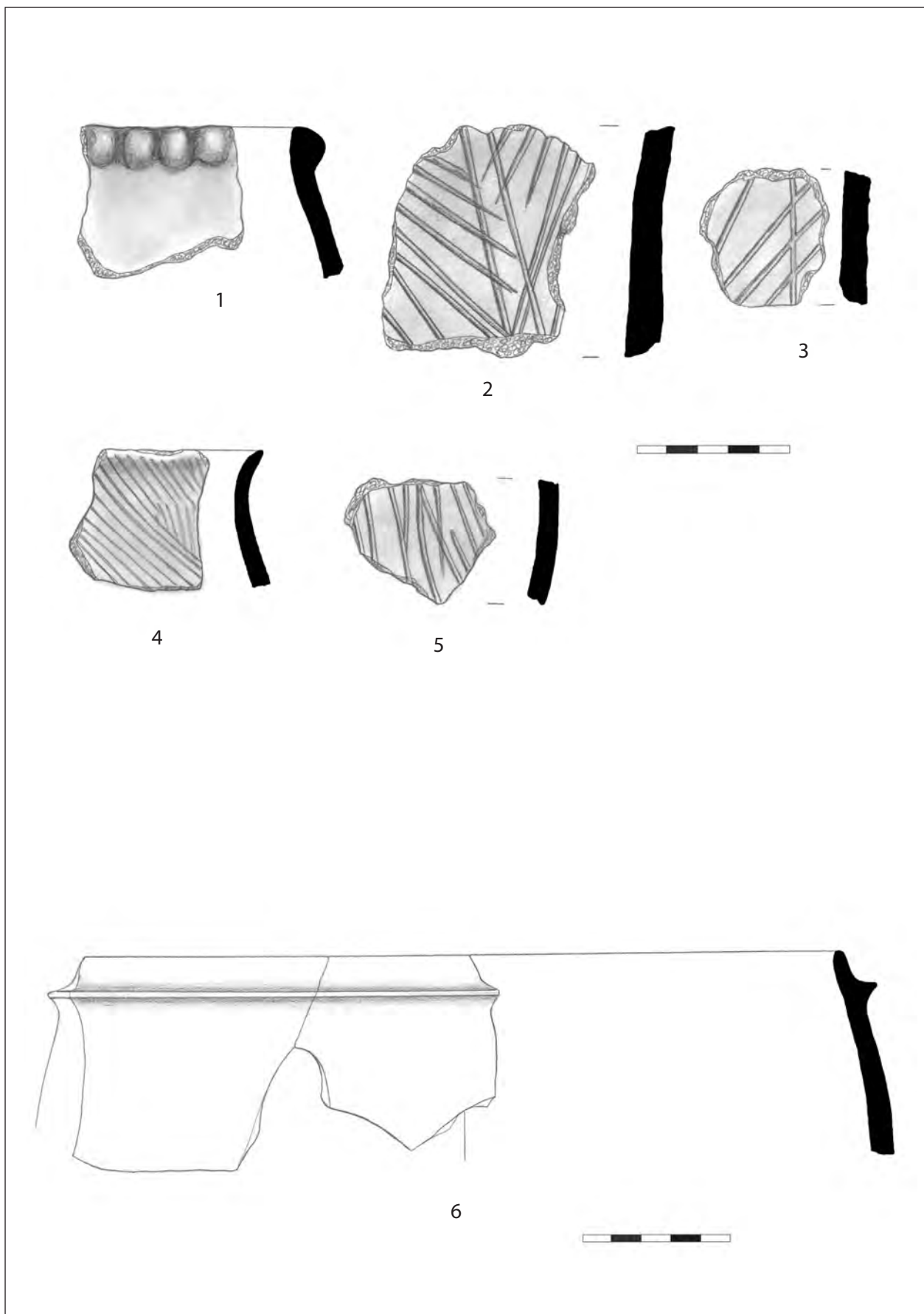
S4/2010, profil sudic

LEGENDA :

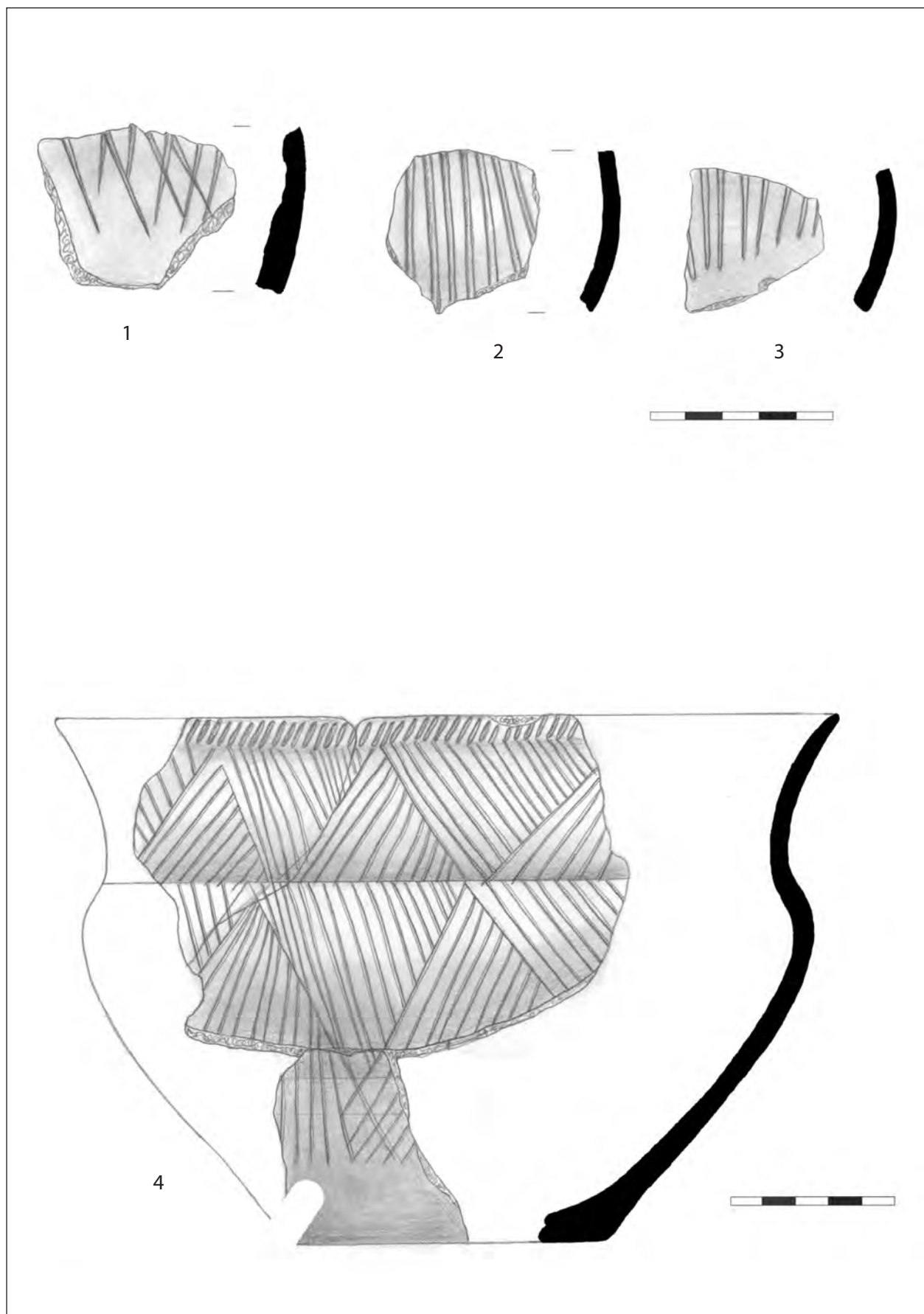
	NIVELARE MECANICĂ
	CENUSIU LUTOS
	MARONIU DESCHIS (niv. Coțofeni)
	MARONIU MĂZĂROȘ CU CHIRPICI
	NEGRU CU MULT CĂRBUNE
	CENUSIU PIGMENTAT (Cpx. 13)
	CENUSIU NISIPOS
	BRUN COMPACT, CU BUCĂȚI DE LUT
	NEGRU LUTOS CU FLECURI GALBENE (steril)
	GRI INCHIS
	GRI DESCHIS
	GALBEN NISIPOS (steril)
	NEGRU SFĂRMICIOS (niv. Tiszapolgár)
	GRI FIN (niv. Bodrogkeresztúr)
	CHIRPICI BUCĂȚI
	STERIL
	LIPITURĂ LUT
	LENTILĂ CENUȘĂ

Planșa VI. Suprafața S4, profil sudic și legenda simbolurilor folosite.
 Plate VI. S 4 surface – south profile and explanation of used symbols.

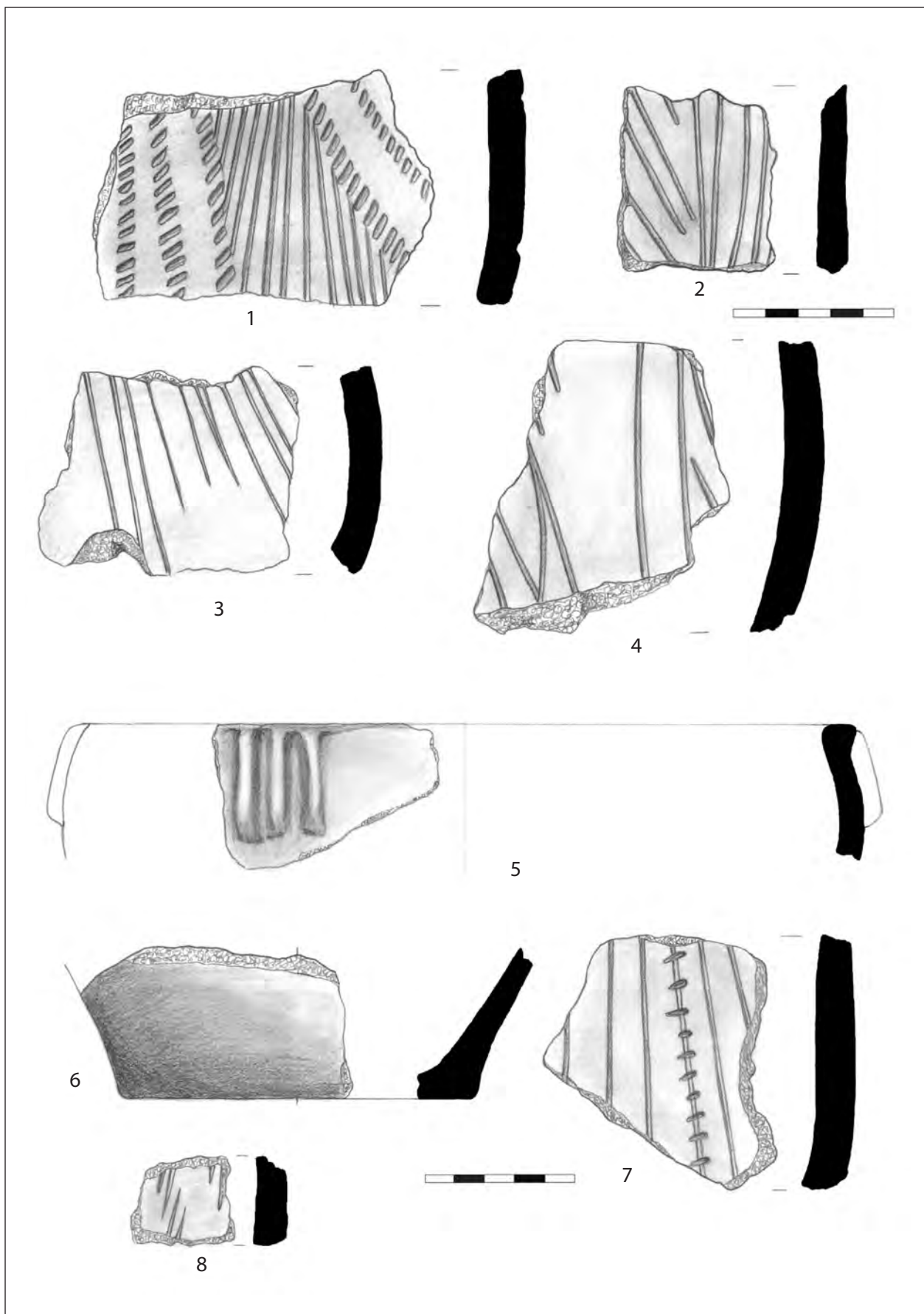

Planșa VII. Materiale arheologice Coțofeni descoperite la Leșmir Dealul lui Kun.
 Plate VII. Coțofeni archaeological materials from Leșmir, Dealul lui Kun.

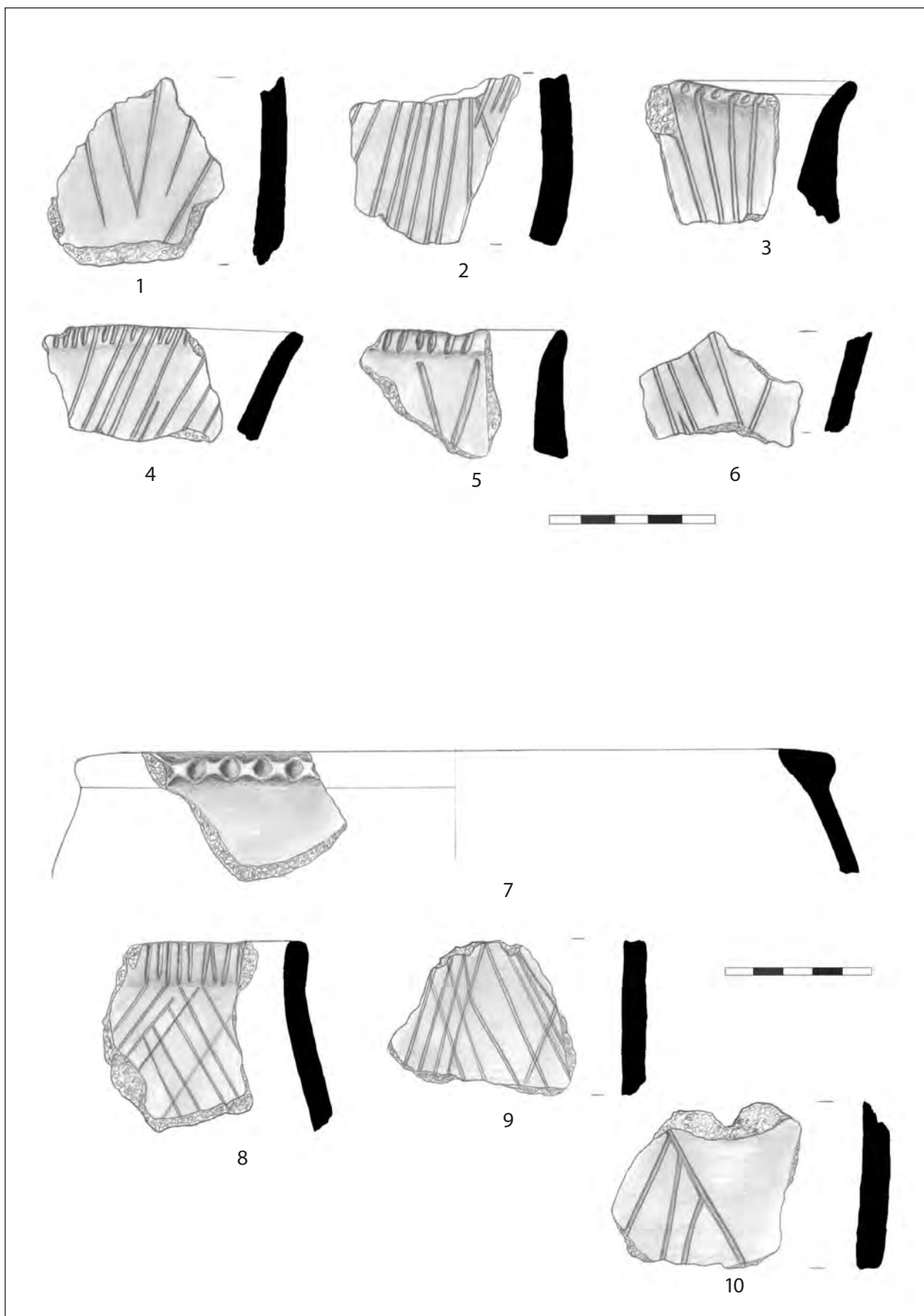

Planșa VIII. Materiale arheologice Coțofeni descoperite la Leșmir Dealul lui Kun.
Plate VIII. Coțofeni archaeological materials from Leșmir, Dealul lui Kun

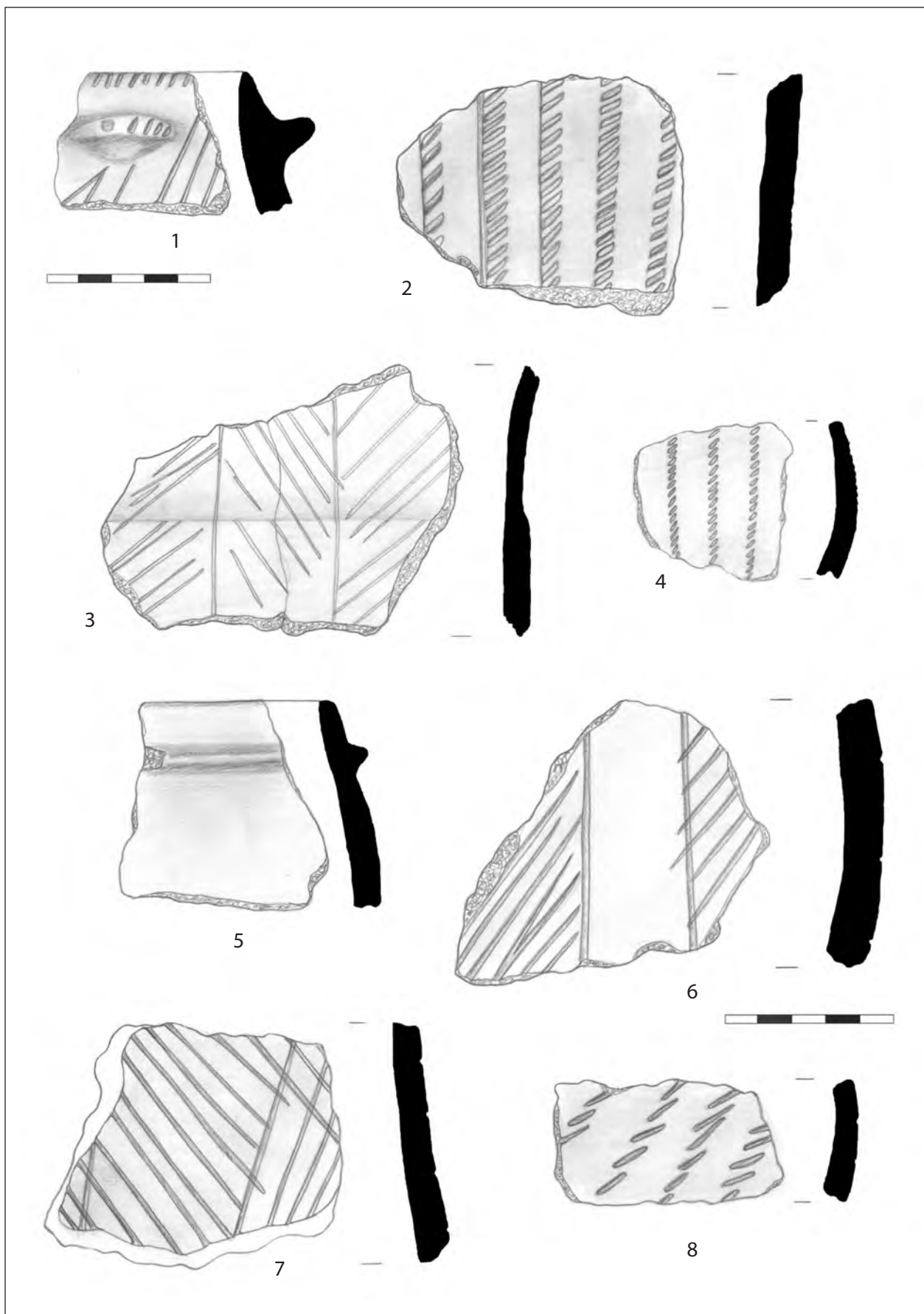

Planșa IX. Materiale arheologice Coțofeni descoperite la Leșmir Dealul lui Kun.
 Plate IX. Coțofeni archaeological materials from Leșmir, Dealul lui Kun.

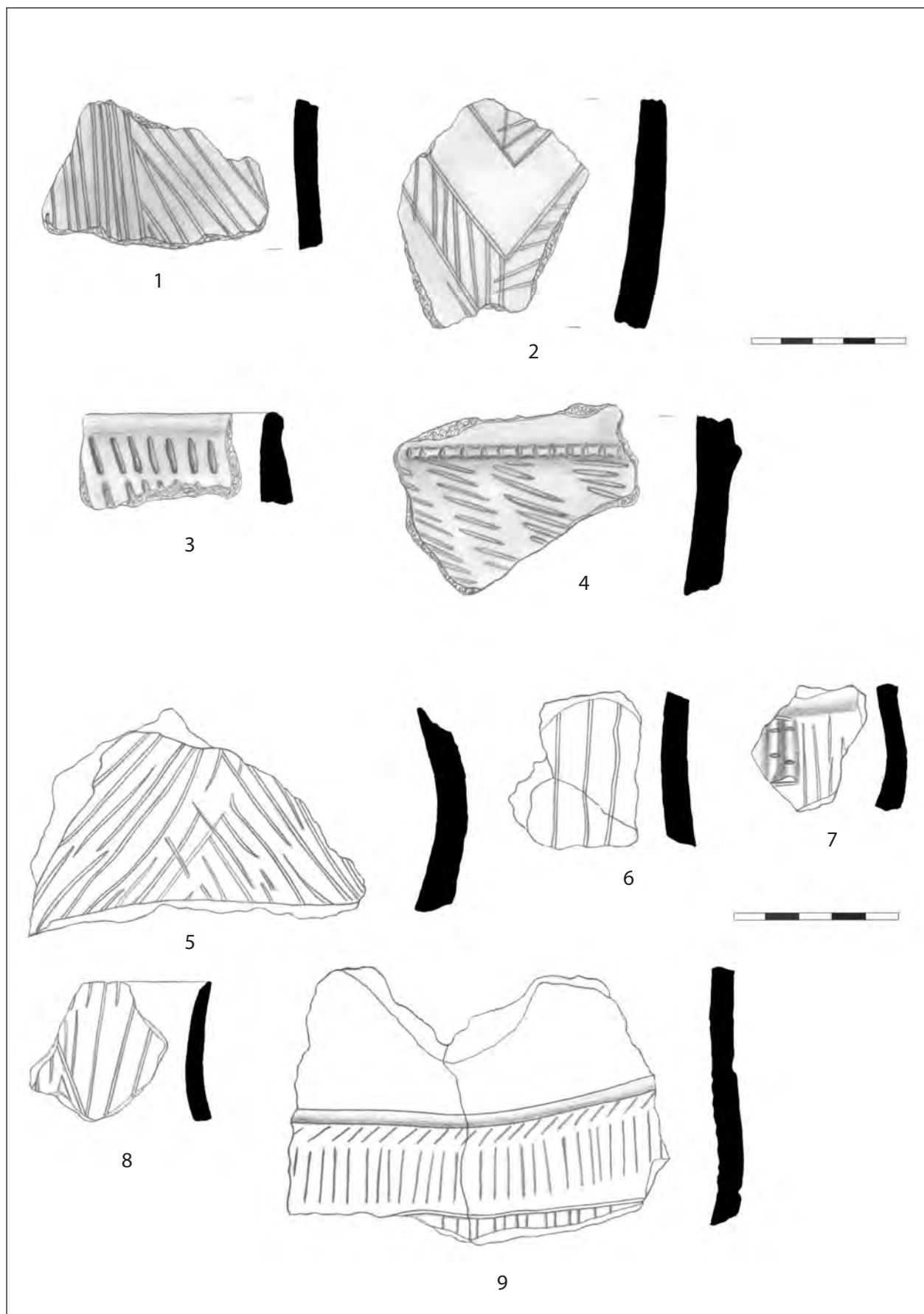

Planșa X. Materiale arheologice Coțofeni descoperite la Leșmir Dealul lui Kun.
Plate X. Coțofeni archaeological materials from Leșmir, Dealul lui Kun.

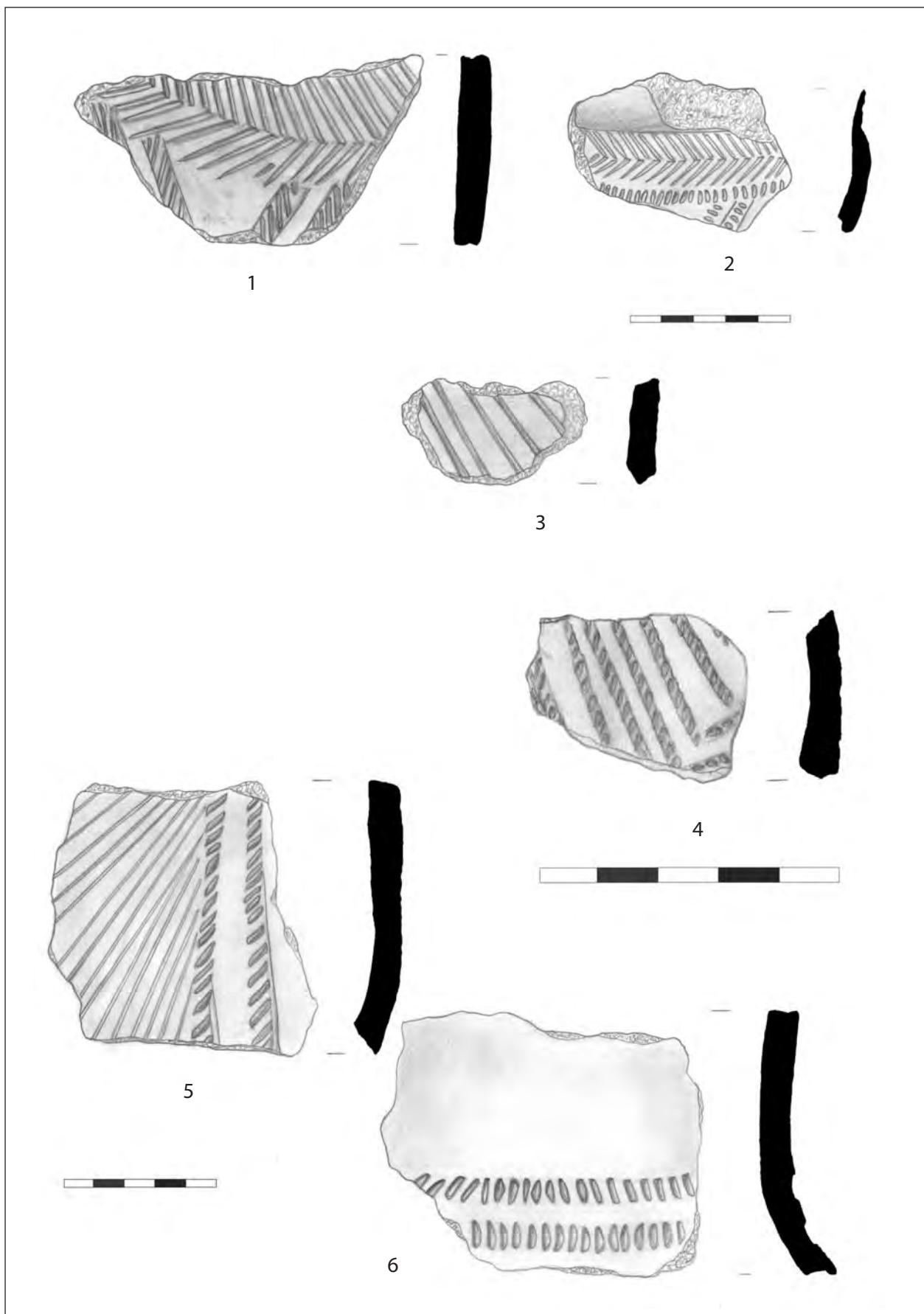

Planșa XI. Materiale arheologice Coțofeni descoperite la Leșmir Dealul lui Kun.
 Plate XI. Coțofeni archaeological materials from Leșmir, Dealul lui Kun.

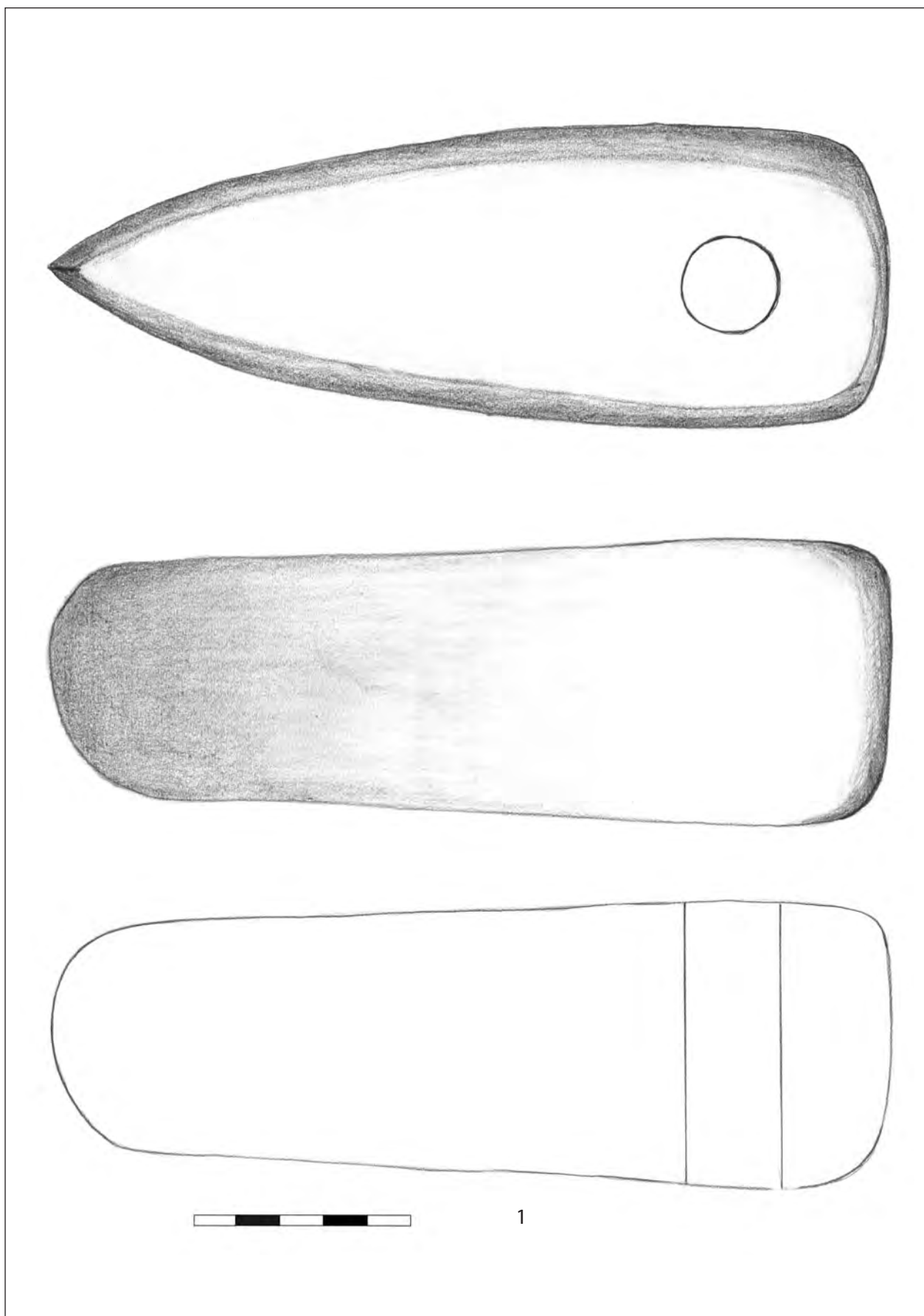

Planșa XII. Materiale arheologice Coțofeni descoperite la Leșmir Dealul lui Kun.
 Plate XII. Coțofeni archaeological materials from Leșmir, Dealul lui Kun.

Planșa XIII. Materiale arheologice Coțofeni descoperite la Leșmir Dealul lui Kun.
 Plate XIII. Coțofeni archaeological materials from Leșmir, Dealul lui Kun.

Planșa XIV. Materiale arheologice Coțofeni descoperite la Leșmir Dealul lui Kun.
Plate XIV. Coțofeni archaeological materials from Leșmir, Dealul lui Kun.